

Litteratur.

BENGT-OLOF LANDIN: Bladhorningar-Lamellicornia. Fam. Scarabaeidae. Svensk Insektfauna 9. Skalbaggar-Coleoptera. Stockholm 1957. 155 sid., 72 fig. Pris kr. 15:—.

För kort tid sedan har en ny skalbaggsdel av Svensk Insektfauna utkommit. Den behandlar gruppen *Lamellicornia*, som fått utgöra en enda familj (*Scarabaeidae*) med tre underfamiljer (*Lucaninae*, *Scarabaeinae* och *Melolonthinae*), och har som författare Bengt-Olof Landin, vår välkände specialist på dessa djur. Bland andra taxonomiska nyheter kan nämnas, att det tidigare självständiga släktet *Heptaulacus* nu föres som undersläkte till *Aphodius* samt att släktena *Potosia* och *Liocola* likaledes redovisas som undersläkten (till *Cetonia*).

Boken innehåller en allmän (sid. 6-21) och en systematisk (sid. 21-147) del. Därtill kommer register och utförlig litteraturförteckning.

I den allmänna delen redogör författaren på ett trevligt och överskådligt sätt för djurens levnadssätt och utveckling, ekologiska fördelning, geografiska utbredning och spridning, ekonomiska betydelse samt för deras insamling och preparering. Gruppen lämpar sig nog mer än andra för en sådan översikt, som är svår att göra, men författaren har — det måste särskilt framhållas — gjort sammanställningen med stor skicklighet samt med förmåga att få med det väsentliga och väcka läsarens intresse för lamellicornerna. Den enda lilla invändning anmälaren skulle vilja göra gäller de omtalade åtgärderna vid bekämpning av skadegörare (ollonborrar, sid. 18). Metoden att samla in och förgöra imagines och larver torde få betraktas som föråldrad; den har numera ersatts med kemisk utrotning, som för vårt lands vidkommande genom L. Brammanis' grundliga undersökningar med framgång begagnas i det praktiska skogsbruket, särskilt i plantskolor, där ollonborrlarver ofta härjar svårt.

I den systematiska delen behandlas ej blott de fullbildade skalbaggsarna utan också larverna. Det senare är någonting nytt för Svensk Insektfauna, som bör hälsas med stor glädje. Redigt och koncist redogör författaren med hjälp av talrika och instruktiva detaljritningar för gruppens morfologi och taxonomi. Släkt- och artöversiktterna torde stå på toppen av vad som kan åstadkommas i den vägen. De skiljer sig i flera avseenden från tidigare brukade bestämmningstabeller och innehåller ofta nya, förut obeaktade karaktärer. Inom det artrika släktet *Aphodius* har arterna vid beskrivningen sammanförts i undersläkten, vilket ökar överskådligheten och därjämte ger en rikligare bild av arternas inbördes relation, som ej så väl kommer till synes i översiktstabellen. Habitusbilderna — förnämliga i sitt slag — har lånats från Danmarks Fauna. För varje art finns utförliga uppgifter om utbredning, levnadssätt och frekvens. Blott i ett enda fall skulle anmälaren ha kunnat komplettera uppgifterna. *Aphodius brevis* sägs (sid. 73) vara en exklusiv sandmarksart. Det äger nog sin riktighet, att den gärna anträffas i kospilling på sandområden, men den förekommer också i en biotop av helt annat slag. Vid Grön-sinka (Dlr, Gstr) och i trakten av Bispgården (Jmt) har jag funnit arten vara vanlig i älgspilling (tillsammans med *Aphodius nemoralis*) på många platser, såväl i skogen på moränmarker utan sand som i kanten av myrar och försumpningar.

Thure Palm.

CARL H. LINDROTH: *The Faunal Connections between Europe and North America* (Almqvist & Wiksell, Stockholm; John Wiley & Sons, New York). Uppsala 1957. 344 sid., 61 fig., 11 diagr. Inb. sv. kr. 78:—.

Med sin år 1931 utkomna doktorsavhandling, »Die Insektenfauna Islands und ihre Probleme», erövrade Carl H. Lindroth en framskjuten plats bland de internationellt kända djurgeograferna. Målmedvetet, med intellektuell skärpa och med en entusiasm som inte låter sig betvingas av några svårigheter har han under senare år inriktat sin forskning på allt större uppgifter. I den här anmälda avhandlingen, som föregåtts av långvariga studiebesök vid amerikanska museer och två sommars fältarbeten på Newfoundland, söker han bringa klarhet i problemen om faunaförbindelserna mellan Europa och Nordamerika. I ett företal till boken uttalar Dr. P. J. Darlington Jr. vid Harvard University som sin mening, att Lindroth, ej minst på grund av egna iakttagelser och undersökningar, känner faunan på båda sidorna av Nordatlanten bättre än någon annan tidigare har gjort och därför i hög grad äger de speciella kvalifikationer och allsidiga kunskaper, som är nödvändiga för att kunna tränga in i faunans historia.

Bokens första kapitel innehåller en förteckning på land- och sötvattensdjur, som är gemensamma för Europa och Nordamerika. Ej mindre än 908 sådana arter redovisas, men då är att märka att många av de lägre djurgrupperna har måst uteslutas på grund av deras — särskilt i Nordamerika — ännu alltför dåligt kända utbredning. Författaren har sålunda nödgats inskränka sig till att behandla bland ryggradsdjuren däggdjur, fåglar och fiskar, bland insekterna skalbaggar (vissa familjer), fjärilar (vissa familjer), trollsländor, gräshoppor och ett fåtal flugor och steklar samt bland övriga djurgrupper spindlar, tusenfotingar, landgråsuggor, mollusker och dagmaskar. Av reptiler och amfibier saknas gemensamma arter. De marina djuren är såsom varande utan intresse i sammanhanget ej medtagna. Enligt en på svenska förhållanden baserad beräkning skulle de behandlade grupperna utgöra 17% av hela artbeståndet, varför det totala antalet gemensamma arter sannolikt överstiger 5 000.

I andra kapitlet redogör författaren, efter en ingående och kritisk kriteriumanalys, för införsel av djur genom människan över Nordatlanten i ena eller andra riktningen. Beträffande de behandlade djurgrupperna anser han att drygt 40% av arterna har överförts genom mänsklig förmedling, huvudsakligen med fartyg. Högst märkligt är emellertid, att från Europa till Nordamerika transporterats omkring tio gånger så många arter som de vilka kommit från motsatt håll. Om anledningen därtill ger författaren den intressanta förklaringen, att det fanns en egenhet hos ballasttrafiken i gamla tider: segelfartygen gick nästan uteslutande med ballast väster ut, till Newfoundland och fastlandets nordöstra provinser i ena sidan samt till nordvästra Stillahavskusten i den andra. De viktigaste utgångspunkterna för dessa djur, som huvudsakligen tillhör markfaunan och därför lätt kunnat ingå i ballastmaterial, har författaren efter en omfattande utredning lyckats fastställa till sydvästra England, där han också utfört egna undersökningar på ett antal gamla ballastplatser. Orsaken till att kontingenten av från Europa införda djur är påtagligt stor i de nordligt belägna amerikanska kustområdena hänger ej endast samman med skeppsfarten dit utan även med att klimatet där mest liknar Västeuropas.

I bokens tredje och sista kapitel diskuteras det sannolika sambandet mellan den palearktiska och nearktiska faunan före tiden för den europeiska kolonisationen av Amerika. I de djurgrupper som behandlas i boken är mer än 500 arter utan tvekan inhemska i Europa och i Nordamerika. Många av dem har en mer eller mindre sammanhängande cirkumpolär utbredning. Särskild uppmärksamhet ägnas de s. k. amfiatlantiska (inkl. »västarktiska») arterna, som saknas eller har ett av breda luckor splittrat utbredningsområde i norra Asien och västra Nordamerika. Dessa arter har ofta brukats som »bevis» för att en tidigare transatlantisk landförbindelse skulle ha existerat.

Lindroth intar en försiktigare hållning och hävdar med angivande av starka skäl därför, att en landbrygga över norra Atlanten ej nödvändigtvis behöver föras in i bilden för att förklara den amfiatlantiska utbredningstypen. Däremot måste man antaga, att en del av faunan på Grönland och Island under interglacial tid invandrat på den låga landrygg, som då förband öarna med varandra och med nordvästra Europa. Som anmärkningsvärt omtalas, att denna invasion ej berört faunan på Baffins land, vilken alldeles saknar europeiska element. I själva verket utgör sundet mellan Grönland och Baffins land den skarpast utpräglade djurgeografiska gränsen i norr. Avslutningsvis pekar författaren på en för framtiden högst angelägen forskningsuppgift, nämligen att i detalj undersöka och jämföra faunan i Alaska och nordöstra Sibirien. Det trånga Beringssund kan nog aldrig ha utgjort något svårare hinder för kommunikation mellan faunorna på asiatisk och amerikansk sida; dessutom var det under tertiär och pleistocen tid med största sannolikhet tidvis torrlagt.

Lindroths bok öppnar genom uppslagsrikedom förenad med kritisk skärpa vida perspektiv för framtida forskning samt utgör ett viktigt och tungt vägande bidrag till uppkarandet av norra halvklotets djurgeografi. Det är att hoppas, att den ej stannar inom en snäv krets av fackmän; tack vare författarens lediga stil och klara språk kan den förstås och med nöje läsas av vem som helst. Talrika bilder, de flesta i form av utbredningskartor med utförlig förklarande text och med avbildning av det djur kartan gäller, samt ett antal instruktiva diagram förhöjer framställningens värde.

Thure Palm.

V. HANSEN: *Biller XIX. Almindelig del. Larveafsnittet ved Sv. G. LARSSON. Danmarks Fauna, Bd. 63, 248 sid., 290 bilder. G. E. C. Gads Forlag, København 1957. 18 d. kronor.*

Som en välkommen julklapp till alla nordiska koleopterologer utkom i december 1957 det ovan rubricerade arbetet, i vilket Victor Hansen ger en återblick på skalbaggnas morfologi, systematik och biologi samt ur sin rika erfarenhet goda råd för insamling, preparation, bestämning och uppordnande av en samling m. m. Till det allmänna avsnittet hör också en utförlig familjeöversikt, inom vilken även det nyaste på detta område, Crowson's 1950-54 på met-endosternit uppställda system, i korthet berörs. I all sin koncentration innehåller de olika kapitlen oerhört mycket att ta vara på för läsaren och utmärks som vanligt av ett elegant och klart språk. Dessutom är de lättlästa och ej minst tack vare goda illustrationer av hög klass lättförståeliga för vem som helst.

I förordet till boken tackar Dansk naturvetenskaplig Forening Victor Hansen för hans väldiga arbetsinsats beträffande ett bestämningsverk för skalbaggar, som få andra länder kan uppvisa maken till. Av de 19 utkomna banden har Hansen skrivit 16, en del av dem med larvavsnitt av andra författare. För att bringa verket up-to-date — utgivningen sträcker sig över en period på nästan 50 år — planeras ett supplementband.

Föreningen beklagar, att den ursprungliga planen med ett larvavsnitt till varje band ej kunnat genomföras. Behandlingen av larver kräver mycken vetenskaplig originalforskning, och då är det ju helt naturligt, att författaren till larvavsnitten i de senare banden, Sven Gisle Larsson, ej kunnat hålla jämn takt med Victor Hansen. Föreningen hoppas, att de felande larvavsnitten senare kan utges, och i den förhoppningen instämmer säkert alla nordiska koleopterologer. Ej minst genom Henriksens och Larssons kapitel om larverna i 10 av banden har det ståtliga bestämningsverket blivit känt och berömt långt utanför Danmarks gränser.

Emellertid innehåller det här anmälda bandet en av Sven Gisle Larsson utarbetad, fyllig och synnerligen värdefull översikt över skalbagglarvernans morfologi, systematik, biologi, kläckning, preparation och förvaring samt över familjerna.

Entomol. Ts. Årg. 78. H. 2-3, 1957

Den senare översikten illustreras av talrika bilder, så att även nybörjaren kan lära sig känna igen olika larvtyper. Härigenom vågar man kanske hoppas, att studiet av coleopterlarver — ett lika tacksamt som intressant arbetsfält — skall få vind i seglen även i vårt land.

Boken avslutas med familje- och släktregister, litteraturförteckning och en utförlig sammanställning över skalbaggnas värdplanter, såväl örter som träd och buskar.

Thure Palm.

NORDSTRÖM, F., BIJOK, J., LEDERER, G., KJELLANDER, E., COULIANOS, C.-C. Fjärilar från hela världen. 175 sid., 35 planscher med 134 fjärilar i färg. Forum. Schuler Verlag. Stuttgart 1957. Pris inb. kr. 74: 50.

1955 utgav Schuler Verlag i Stuttgart en bok med titeln »Fliegende Kleinodien». Detta arbete har nu utkommit på svenska under ovanstående titel och utgör en översättning, delvis omarbetning, av det tyska. Till detta av Forum tagna initiativ är vår populärvetenskapliga litteratur att gratulera, ty en vackrare bok har väl hittills aldrig utgivits.

Den är först och främst en bilderbok, visserligen också med en del text, men bilderna är huvudsaken, och de är samtliga helt enkelt strålande. De olika arterna är avbildade i naturlig storlek enligt en ny, dyrbar metod — efter uppgift har det tyska originalets tryckning kostat över 200 000 DM. Men så har bilderna också blivit förstklassiga, underbart vackra och så naturtrogna att man gott kan tro sig ha riktiga fjärilar framför sig. Färgerna är exakt återgivna, såväl arter med grälla som med milda färger. Tonen på den ljusa bakgrunden, mot vilken fjärilarna avtecknar sig, är väl vald, och den lätta skuggningen gör, att djuren verkar fristående. Det synes mig osannolikt, att något bättre skulle kunna åstadkommas: fulländningen synes vara nådd i detta hittills enastående arbete.

Det inledes med en redogörelse av Frithiof Nordström om fjärilarnas indelning i familjer. Naturligtvis har här blott de viktigare medtagits, framförallt de, som är representerade på färgplanscherna. Den därefter följande beskrivande texten till dessa är författad av Josef Bijok och Gustav Lederer samt översatt av Eric Kjellander. Nästa avsnitt handlar om fjärilarnas utveckling, utseende och levnads-sätt och har Carl-Cedric Coulianos till författare. Arbetet avslutas med namn- och sakregister.

Det är nästan synd att komma med några anmärkningar när det rör ett så ståtligt praktverk som det ifrågavarande. Men påpekandet av några små inadvartenser minskar ej nämnvärt arbetets värde. På sid. 11 och 14 får man veta hur benen är beskaffade hos fam. *Papilionidae*, *Satyridae* etc. Man undrar då varför intet nämnts om fam. *Nymphalidae*, som har förkrympta framben. Sid. 11 säges honan av *Ornithoptera aeacus* ha »svartaaktigt långa (!) kilar i vingribbornas mellanrum». Så får man ej skriva! Sid. 18 anföres att »björkspinnaren, *Eriogaster lanestris*, kan bevisligen leva 7-8 år efter en sommar som larv», vilket är minst sagt otydligt uttryckt. Det borde naturligtvis ha stått, att så länge som 7-8 år kan puppan ibland ligga innan den kläcks. Åtskilligt längre ned står som sista rad i samma stycke: »Här ligger puppan över vintern, men kan också kläckas efter 2-7 år». Dessa båda meningar borde ha ersatts av en enda men tydlig. Familjenamnet *Saturniidae* skrivs ibland med bara ett i, ibland med 2 i. Ibland skrivs nymphalider, ibland nymphalider. Representanterna för familjen *Papilionidae* kallas ibland riddarfjärilar, ibland svalstjärter, men man får inte veta att dessa namn är synonyma. Först nedtill på sid. 89 nämnes båda namnen samtidigt. Den icke initierade kan lätt tro att det rör sig om två skilda saker. Sid. 157 påpekas att äggen ibland är »rikt skulpterade och läggs ofta i större samlingar, vilka då kan bilda mönster, karakteristiska för arten». Det hade väl varit ännu större skäl att i korthet anföra, att äggens mikroskulptur är ännu betydelsefullare som karaktistikum. Sid.

12 säges — utan reservation — fam. *Danaididae* förekomma i tropiska och subtropiska trakter, medan på nästa sida arten *Danais plexippus* anföres i miljontals individ utvandra söderut från Alaska, ett område som minst av allt kan kallas tropiskt-subtropiskt. Som ett paradexempel på mimikry har ju alltsedan Wallaces dagar *Kallima tjänat*, och såsom sådant figurerar den även på sid. 14. Enligt vad man nu vet (jfr Heikertinger 1954), sätter sig emellertid fjärilen vid vila alltid med utbredda vingar och med huvudet nedåt samt ingalunda bland vissna löv. Likheten med sådana är sålunda betydelslös ur skyddssynpunkt.

Som helhet kan boken på det varmaste rekommenderas. Både lekmannen och specialisten kan ha stor glädje av den. Också skolorna skulle kunna ha nytta av den vid undervisningen.

O. Lundblad.